

## **HETHITICA. PRISPEVEK K RAZVOJU HETITSKEGA PRAVA**

**Viktor Korošec: *Hethitica*. Prispevek k razvoju hetitskega prava. Spremnna beseda: Janez Kranjc. Pravna obzorja, GV Založba, Ljubljana, 2023, 129 strani.**

Letos je kot šesta knjižica žepnega formata zbirke *Pravna obzorja* izšla razprava akademika prof. dr. Viktorja Korošca (1899–1985) z naslovom *Hethitica: Prispevek k razvoju hetitskega prava*. Gre za ponatis razprave, ki je leta 1958 izšla pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti v razredu za zgodovinske in družbene vede. Razpravo, ki je razširjen in za objavo prirejen referat z varšavske konference v spomin romanistu Rafaelu Taubenschlagu, je Viktor Korošec napisal februarja 1956 ob petdeseti obletnici Wincklerjevega odkritja hetitskega državnega in tempeljskega arhiva v staroveški Hattuši, današnji vasi Bogazköy pri Ankari.

Knjiga je razdeljena na dva dela. V prvem je besedilo Koroščeve razprave z avtorjevim obsežnim povzetkom v nemškem jeziku, v drugem pa je spremna beseda zasl. prof. dr. Janeza Kranjca o znanstvenem delu Viktorja Korošca.

Korošec je v *Hethitici* obravnaval razvoj in nekatere osrednje problemske sklope pravne ureditve Hetitov, maloazijskega ljudstva, ki je bilo na vrhuncu svoje moči v 14. stoletjem pr. Kr. Uvodoma predstavi historiat arheološkega odkrivanja ostalin hetitske države, klinopisa in njenih pravnih spomenikov, ki se zaradi posebnih zemljepisnih, gospodarskih in družbenih razmer v mnogočem razlikujejo od istodobnih mezopotamskih. Poudari pomen odlično ohranjenih javnopravnih spomenikov (denimo meddržavne pogodbe med Hattušilijem III. in Ramzesom II.) in ugotavlja – v primerjavi z mezopotamskimi spoznavnimi viri – pomanjkanje zasebnih listin.

Osrednji vir njegovega preučevanja hetitskega prava je Hetitska pravna zbirka iz srede 17. stol. pr. Kr., ki na dveh ploščah vsebuje okoli dvesto določb kazenskopravne in civilnopravne narave.<sup>1</sup> Po avtorjevih opazanjih je bila podob-

<sup>1</sup> Sodobno *editio princeps* je pripravil Harry Angier Hoffner: *The Laws of the Hittites. A Critical Edition*. Brill, Leiden, New York in Köln 1997.

no kot drugi najstarejši pravni spomeniki (na primer Zakonik XII plošč) tudi Hetitska pravna zbirka zasnovana neizčrpno, saj je urejala le izjemna pravna vprašanja, ki so se postavljala predvsem v hetitski prestolnici. Razdrobljenost določb je po avtorjevem videnju oteževala znanstveno sintezo hetitskega prava, za katerega v času nastanka razprave še ni bilo znano, kdaj natančno je nastalo in na katerem ozemlju je veljalo.

Korošec je opozoril na različno krajevno veljavnost posameznih določb hetitske zbirke, saj so nekatere njene določbe veljale zgolj za mesto, druge pa za podeželje. Predstavil je poskus rekonstrukcije razvoja kaznovalnih določb, pri katerih je mogoče opaziti težnjo po omilitvi in pretvarjanju telesnih v denarne kazni. Pretežni del določb hetitske zbirke je namenjenih varstvu lastnine živinorejcev, zlasti goveda. Omeniti je treba nadrobno kazuistiko v zvezi s tatvino, poškodbo in mejami samopomoči v primeru vdora tuje živine. Zanimiva so avtorjeva primerjalnopravna izvajanja, v katerih poudari načelno razvojno samobitnost hetitske pravne zbirke, zlasti v razmerju do mezopotamskih zbirk in asirske pravne knjige. Primerjalnopravni vidiki kažejo na Koroščevo izjemno razgledanost po pravni ureditvi staroveškega Orienta.

Spremno besedo je napisal akad. zasl. prof. dr. dr. h.c. Janez Kranjc, ki je od profesorja Korošca prevzel nosilstvo predmeta Rimsko pravo na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani. Spremna beseda oriše Koroščev znanstveni opus, katerega pretežni del so razprave s področja pravne orientalistike. Kot bi *pars pro toto* izhajalo že iz *Hethitice*, je bil Korošec virtuoz pri pripravi zgoščenih preglednih del, med katerimi omenimo zgolj *Klinopisno pravo*, ki ga je leta 1964 objavil v Brillovem Orientalističnem priročniku.<sup>2</sup> S svojimi prispevki,<sup>3</sup>

<sup>2</sup> Viktor Korošec: Keilschriftrecht. Handbuch der Orientalistik, 1. Abt. Ergänzungsband 3: Orientalisches Recht, Brill, Leiden 1964.

<sup>3</sup> Koroščeve razprave s področja hetitske pravne zgodovine so: Viktor Korošec: Pogodba med Šuppiluliumom I. in Šunaššurum iz Kizzuvatne (KBO I,5) = Der Vertrag zwischen Šuppiluliuma I. und Šunaššura von Kizzuwatna (KBO I,5). Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1983; Über den nichtparitätischen Charakter des Šunaššura-Vertrages (KBO I, 5), v: Vorträge gehalten auf der 28. Rencontre Assyriologique Internationale in Wien, 6.-10. Juli 1981, Archiv für Orientforschung, Beiheft, 19, Horn: F. Berger & Söhne, 1982, str. 168–172; Die Todesstrafe in der Entwicklung des hethitischen Recht, v: XXVI<sup>e</sup> Rencontre assyriologique internationale, Akademik Forlag, Copenhagen 1980; Die Götteranrufung in den keilschriftlichen Staatsverträgen, v: Orientalia, 45, Pontificio instituto biblico, 1976, str. 120–129; L'Évolution des traités publics Cunéiformes, v: Assyriologie, Actes du XXIX<sup>e</sup> Congrès international des Orientalistes, Paris 1975, 13–22; Einige Probleme zur Struktur der hethitischen Gesetze, v: Acta antiqua Academiae scientiarum Hungaricas, XXII, Akadémiai Nyomda, 1974, str. 288–298; Les rois hittites et la formation du droit, v: XIX<sup>e</sup> Rencontre assyriologique internationale, Paris 1971, str. 315–321; Razvoj hetitskih vazalnih odnosov v luči tekstov iz Ugarita, v: Zbornik znanstvenih razprav, 34 (1970), str. 157–175; Einige Beiträge zur gesellschaftlichen Struktur nach hethitischen Rechtsquellen, v: Gesellschaftsklassen im Alten Zweistromland und in

ki jih je priobčeval v slovenskem, nemškem, francoskem in angleškem jeziku, je bil prvi slovenski pravni orientalist, čigar ime je prodrlo in tudi po smrti ostalo zasidrano v mednarodnem prostoru. Čeprav je to področje v zadnjih šestdesetih letih napredovalo, ostajajo številna Koroščeva dognanja aktualna še danes, kar dokazujejo navedki njegovih del v razpravah in temeljnih prikazih hetitske pravne zgodovine.<sup>4</sup> Tako lahko štejemo ponatis *Hethitice* – sinteze Koroščevih odkritij in ugotovitev na področju hetitskega prava – kot dobro-

den angrenzenden Gebieten, XVIII<sup>e</sup> Rencontre assyriologique internationale, München 1970; Einige Beiträge zur Entwicklung des hethitischen Rechts, v: Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, F. Steiner Verlag, Wiesbaden 1969, str. 174–190; Le vasselage hittite d'après les textes d'Ugarit, v: Iura, Rivista internazionale di diritto romano e antico, Jovene, Napoli 1969, str. 210–232; La sorcellerie et l'ordalie dans les textes hittites, historiques et juridiques, v: Studi in onore di Edoardo Volterra, Giuffrè, Milano 1966, str. 413–418; Vojskovanje po hetitskih poročilih s pravnozgodovinskega vidika, v: Zbornik znanstvenih razprav, 31 (1964), str. 135–148; Les fragments du droit Hittite conservés hors du recueil des lois Hittites, v: Compte rendu de l'onzième rencontre assyriologique internationale, Leiden 1964, str. 47–54; The Warfare of the Hittites – from the Legal Point of View, v: British School of Archaeology in Iraq, London 1963, str. 159–166; Les lois hittites et leur évolution, v: Revue d'assyriologie et d'archéologie orientale, Vendôme 1963, str. 121–144; Les Hittites et leurs vassaux syriens à la lumière des nouveaux textes d'Ugarit, v: Revue Hittite et Asiatique, tome 18, 1960, str. 65–79; Die Tontafel KBO VI,4 und ihr relatives Alter, v: Festschrift Johannes Friedrich, Heidelberg 1959, str. 261–272; Nekaj problemov iz hetitskega prava, v: Zbornik znanstvenih razprav, 25 (1955), str. 67–90; Mednarodni odnošaji po klinopisnih poročilih iz el-amarnskega in hetitskega državnega arhiva, v: Zbornik znanstvenih razprav, 23 (1950), str. 291–397; Die Kollektivhaftung im hethitischen Recht. Ein Beitrag zu ihrer Entwicklungsgeschichte, v: Symbola ad Studia Orientis pertinentes Frederico Hrozny dedicatae pars quarta, Archiv Orientalni XVIII, 3, Praga 1950; O načelu publicitete v hetitskem pravu, v: Zbornik znanstvenih razprav, 20 (1943–44), str. 58–88; Podelitev hetitske pokrajine Dattašše Ulmi-Tešupu (=KBo IV, 10): pravna presoja z besedilo in prevodom, Akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1943; Bel madgalti: prispevek k poznavanju upravnega ustroja hetitske države, v: Zbornik znanstvenih razprav, 18 (1941/42), str. 139–170; Po sledovih najstarejšega indoevropskega javnega prava, v: Slovenski pravnik, 54 (1940) 11–12, str. 336–339; Das Eigentum an Haustieren nach dem hethitischen Gesetzbuch. Ein Beitrag zur hethitischen Auffassung des Eigentumsrechts, v: Studia et documenta ad iura orientis antiqui pertinentia, vol. 2, Brill, Leiden 1939, str. 37–49; Einige Beiträge zum hethitischen Sklavenrecht, v: Festschrift Paul Koschaker, H. Böhlhaus Nachf., Weimar 1939, str. 127–139; Paberki iz hetitskega prava, v: Pravnik, št. 7–8/1938, str. 1–10; Raub- und Kaufhe im hethitischen Recht, v: Studi in onore di Salvatore Riccobono, vol. 1, 1932, str. 551–570; Beiträge zum hethitischen Privatrecht, v: Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte, Röm. Abt., 52, 1932, str. 156–169; Hethitische Staatsverträge: ein Beitrag zu ihrer juristischen Wertung, Leipziger rechtswissenschaftliche Studien, H. 60, T. Weicher, Leipzig 1931; Sistematika prve hetitske pravne zbirke (K Bo VI 3), v: Zbornik znanstvenih razprav, 7 (1929–30), str. 65–75.

<sup>4</sup> Glej na primer H. Angier Hoffner, nav. delo, str. 1, 180, 218 in 229; Raymond Westbrook: A History of Ancient Near Eastern Law. Brill, Leiden 2003, str. 623, 630 in 650; Gary Beckman: Hittite Diplomatic Texts. Scholars Press, Georgia 1999, str. 205.

došel spomin na velikana pravne orientalistike ter najboljši zgled in spodbudo mlajšim rodovom k ukvarjanju s tem področjem pravne zgodovine.

**Vid Žepič**

*magister prava,*

*asistent na Katedri za pravno zgodovino*

*Pravne fakultete Univerze v Ljubljani*